

Onrust groeit aan Chinese grenzen

Oeigoeren komen in opstand tegen Chinees kolonialisme

Van onze correspondent Jan van der Made in Peking

Democratische invloed van buitenaf en etnische onlusten in het binnenland vormen een bedreiging voor China's stabiliteit. In de Chinese provincie Xinjiang roert de islam zich en het buurland Mongolië wordt binnenkort een heuse democratie.

"Ze liepen door de straten met messen in hun hand", vertelt een reiziger, net terug uit het "verre westen" van China. Plaats: Baren, provincie Xinjiang. Verboden voor buitenlandse journalisten. Ooggetuigeverslagen bereken slechts maandenmaat de buitenwereld. Op 5 en 6 april brak een opstand uit onder de Oeigoerse moslimbevolking die al jaren een grondige haat koestert tegen de overheersing van de Han-Chinezen. Daags ervoor was een wapendepot geplunderd.

De Chinezen, gealarmeerd door de plotselinge onrust zonden per vliegtuig 100.000 man troepen uit de nabijgelegen militaire regio's. Na een bloedige strijd werd deze "antirevolutionaire gewapende opstand", zoals de Chinese pers het officieel bestempelde, onderdrukt. De tot 22 doden, waaronder 15 "straat-schenners" en 7 soldaten.

Bijna vier maal Frankrijk

Xinjiang, de provincie in het westen van China, beslaat 3,5 maal de oppervlakte van Frankrijk. Het grootste deel is woestijn. De 15.000.000 man sterke bevolking bestaat voor iets minder dan de helft uit Oeigoeren, Kazachen en Tadjiks, volkeren die de islam belijden. En het is deze islam, die de volkeren ver-

enigt in hun verzet tegen het Chinese communisme.

Generaal Wang Enmao, die 30 jaar de militaire garnizoenen in dit gebied leidde, verklaarde dat er maar liefst zeven "illegale groeperingen" bestaan, die strijden voor een onafhankelijke, islamitische staat. Zo zou de tot voor kort onbekende "Islamitische Partij van Oost-Turkestan" een jihad (heilige oorlog) hebben uitgeroepen om de Chinese overheersing in de regio uit te roeien.

Sommige groeperingen zouden ook buitenlandse contacten hebben: als een der grootste staatsvijanden wordt zo Aysa Beg aangewezen. Aysa Beg, een voormalig vice-secretaris van Xinjiang voor de Kwomintang (de Nationalistische Partij, nu in Taiwan aan de macht) zou vanuit Turkije "spionnen" naar Xinjiang hebben gestuurd, die anti-Chinese pamfletten in korans meesmokkelen en verspreiden onder de bevolking.

De Chinezen hebben echter hun maatregelen genomen. Troepen zijn samenge trokken aan de Chinees-Russische grens in Xinjiang om contacten met opstandige moslimbroeders aan de Russische zijde te controleren. Ook is men overgegaan tot het sluiten van illegale koran-scholen.

Lange geschiedenis

De oproer begin april is echter zeker geen losstaand incident. De islam heeft een lange geschiedenis in China: vanaf de 8ste eeuw is het gebied, waar nu de provincie Xinjiang ligt onder mohammedaanse invloed geweest en in de loop der tijden hebben de islamieten voor vele, bloedige opstanden gezorgd die de Chinese leiders, of het nu keizer, warlords of communisten waren, veel hoofdbreken bezorgden.

De zwaarste crisis viel tegen

Xinjiang is de naam die de Chinezen geven aan wat vroeger Dzoengarije heette. Om de moslim-volkeren die bovendien etnische banden hebben met de moslim-volkeren aan de andere kant van de Sovjet-grens, onder controle te houden, stuurde Peking, al dan niet gedwongen, duizenden kolonisten naar het gebied.

het einde van de vorige eeuw, toen de moslimvorst Yakub Beg na een opstand een soort eigen koninkrijk, Turkestan, had gevestigd. Pas na een peperdure expeditie slaagden de Chinezen erin om het gebied weer te overerven. In 1884 werd het bestuurlijk georganiseerd als de provincie Xinjiang ("Nieuw Grensgebied").

Het oploeiende fundamentalisme in de jaren '70 en '80 van deze eeuw liet ook de Chinese moslims niet onberoerd. In mei

afgelopen jaar trokken zelfs duizenden moslims de straten van Uroemtsji, de hoofdstad van Xinjiang, op om te protesteren tegen de "Chinese Salmon Rush-die". Het ging om een boek over seksuele gebruiken dat, aldus de demonstranten, beledigend was voor de islam. De Chinese autoriteiten gaven toe en verboden het boek, om erger onrust te voorkomen: in Peking waren de studentendemonstraties in volle gang, nog meer protest kon men absoluut niet gebruiken.

In Xinjiang smeulde de onvrede echter voort en werd opnieuw aangewakkerd door de rellen in de naburige Sovjet-republieken. De aanwezigheid van Tomur Dewaniat, de gouverneur van Xinjiang in de Chinese delegatie die onlangs onder leiding van premier Li Peng Moskou bezocht, doet vermoeden dat Rusland en China gesproken hebben over de instabiliteit in de regio. Volgens de laatste berichten is de toestand weliswaar stabiel, maar gespannen vanwege

de aanwezigheid van soldaten die paraat zijn om in te grijpen. In een naburig gebied, de Volksrepubliek Mongolië, is de onrust van andere aard: nu 70 jaar communistisch bewind staat de democratie op het punt om geboren te worden: verkiezingen zijn gepland voor eind juli. Na maandenlange demonstraties en onderhandelingen die werden gehouden door de op 10 december opgerichte Mongoolse Democratische Alliantie (MDA) hebben de communistische leiders toegegeven aan veel eisen van de oppositie.

Maar men is nog niet tevreden en vrijdag 27 april cisten de demonstranten het attractiepark de regering, omdat men bij de verkiezingen in juli een te grote invloed van de regerende Mongoolse Revolutionaire Volkspartij vreest.

China is niet erg blij met deze ontwikkelingen, maar houdt zich op de vlakte. Deze week brongt de Mongoolse Partijsecretaris Gombojavijn Ochirbat, de Gorbatsjov van Mongolië, een bezoek aan de Chinese hoofdstad om besprekingen te voeren over de betrekkingen tussen beide landen. Er bestaat een levendige grenshandel tussen China en Mongolië, en Mongolië heeft zelfs een consulaat geopend in de Chinese provincie Binnen-Mongolië. In deze provincie leven meer Mongolen dan in Mongolië zelf: 2,8 miljoen tegen 2 miljoen in Mongolië. Ook hier is China bijzonder waakzaam tegen eventuele opstandige ideeën die met de handelsgoederen de grens overkomen.

De "orthodoxe" leiders in Peking houden nog stand. Maar de toenemende destabiliserende invloeden, zowel in het binnenland als van buitenaf zal het de komende jaren niet makkelijk maken.